Papier en digitaal (voor)lezen

Aanbevelingen voor leesbevorderaars

NOVEMBER 2026

Lezen

STICHTING LEZEN

Inhoudsopgave

Samenvatting aanbevelingen	**2**
Inleiding	**3**
Algemene visie	**5**
Voor- en vroegschools	**6**
Primair onderwijs	**8**
Voortgezet onderwijs	**10**
Mbo (opleiding pedagogisch werk)	**11**
Hbo (pabo en lerarenopleidingen)	**12**
Geraadpleegde literatuur	**14**
Geraadpleegde experts	**15**
Colofon	**16**

Samenvatting aanbevelingen

Leesmedium	Effect op lezen	Aanbeveling	Doelgroep
Gedrukt boek	Positief: bevordert concentratie, onderdompeling, diepleeservaring, tekstbegrip	Sterk aanbevolen als basis en uitgangspunt	Alle
E-boek op e-reader	Positief: bevordert concentratie, onderdompeling, diepleeservaring, tekstbegrip	Aanbevolen als digitaal alternatief	po; vo; mbo (pedagogisch werk) en hbo (pabo en lerarenopleidingen)
E-boek op tablet, smart-phone en laptop	Negatief: non-lineair leesproces, veel afleiding, onprettige leeservaring, opper-vlakkig tekstbegrip	Afgeraden als digitaal alternatief	po; vo; mbo (pedagogisch werk) en hbo (pabo en lerarenopleidingen)
Verrijkt digitaal prentenboek	Positief: stimuleert taalontwikkeling, vooral bij kinderen met weinig taalaanbod thuis	Aanbevolen als digitaal alternatief, sterke voorkeur voor begeleid gebruik	vve; mbo (pedagogisch werk)
Luisterboek	Positief: tekstbegrip bij verhalende boeken vergelijkbaar met lezen van papier	Aanbevolen als digitaal alternatief	po; vo; mbo (pedagogisch werk) en hbo (pabo en lerarenopleidingen)

Inleiding

Deze publicatie beschrijft de visie van Stichting Lezen op de voor- en nadelen van papieren en digitale leesmedia binnen leesbevordering. Onder *lezen* verstaan we hier het lezen van langere, complexe teksten die:

- in boekvorm zijn gepubliceerd,
- bedoeld zijn om diepgaand, geïntegreerd te lezen ('het voor een langere tijd geconcentreerd lezen, waarbij de samenhang en betekenis van een tekst worden ervaren') (Raad voor Cultuur & Onderwijsraad, 2019),
- vallen binnen fictie (verhalende teksten) en non-fictie (informatieve teksten).

Met digitale leesmedia bedoelen we elektronische apparaten zoals laptops, tablets, smartphones en e-readers, vaak voorzien van een internetverbinding en geschikt voor het lezen, verwerken, delen en creëren van informatie.

De visie is bedoeld om professionele leesbevorderaars en ouders en verzorgers te helpen onderbouwde en verantwoorde keuzes te maken tussen papieren en digitale leesmedia en zo het lezen bij kinderen en jongeren te bevorderen. Bij professionele leesbevorderaars gaat het om medewerkers in beleidsmatige en uitvoerende rollen, zoals:

- pedagogisch professionals
- leraren
- schoolleiders
- mediathecarissen
- bibliotheekdirecteuren
- leesmediaconsulenten

Deze professionals willen bereiken dat kinderen en jongeren gemotiveerd zijn om te lezen, dit regelmatig doen en zich ontwikkelen tot vaardige lezers.

We zetten eerst een overkoepelende visie uiteen op het lezen van langere, complexe teksten in papieren en digitale vorm. Vervolgens spitsen we deze toe op de verschillende leeftijdsgroepen binnen de leesbevordering:

- kinderen op de voor- en vroegschool (vve)
- leerlingen in het basisonderwijs (po)
- leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo)

Daarnaast besteden we aandacht aan de professionele leesbevorderaars van de toekomst: studenten in het mbo (opleiding pedagogisch werk) en het hbo/wo (pabo en lerarenopleidingen).

De visie is gebaseerd op inzichten uit wetenschappelijk onderzoek[1] en op kennis en ervaringen uit de praktijk van professionele leesbevorderaars. Naast literatuuronderzoek hebben we gestructureerde interviews met experts gehouden en een expertmeeting over digitaal (voor)lezen voor kinderen in de vve-leeftijd.

1 De onderzochte bronnen zijn samengevat op Leesmonitor (lezen.nl/onderzoek). De webpagina's zijn te vinden in de sectie Geraadpleegde literatuur.

Algemene visie

Papier of digitaal?

Wegens groeiende digitale mediamogelijkheden – van video's kijken tot podcasts luisteren – besteden mensen steeds minder tijd aan het lezen van boeken. Bovendien maken binnen het leesdieet van mensen romans, informatieve boeken en krant- en tijdschriftartikelen plaats voor kortere teksten op sociale media. Dat is problematisch, want juist het lezen van langere teksten in boekvorm, vooral binnen fictie, bevordert de leesvaardigheid.

Naast de kwantiteit slinkt ook de kwaliteit van lezen in het digitale tijdperk. Digitaal lezen verloopt vaak non-lineair, scannend en vluchtig. Lezers nemen teksten niet van begin tot eind tot zich, maar lezen korte fragmenten in een hoog tempo en wisselen veelvuldig tussen teksten. Diepgaand, geïntegreerd lezen van een en dezelfde (lange) tekst komt steeds minder voor.

De meeste recente overzichtsstudies bevestigen dat digitaal lezen leidt tot oppervlakkig lezen en vervlakking. Bij lezen van het scherm (zoals van computers, tablets of smartphones) blijkt tekstbegrip slechter dan bij lezen van papier. Dit verschil in tekstbegrip geldt vooral voor informatieve teksten, en dus minder voor verhalende teksten.

Ook gaat digitaal lezen vaak gepaard met taskswitchen: het wisselen tussen de tekst en andere taken en zaken. Dit leidt tot versnipperde aandacht en minder concentratie tijdens het lezen van de tekst. Lezers die regelmatig taskswitchen, blijken dan ook minder op te gaan in de tekst. Ze doen langer over het lezen en komen tot een minder diepgaand begrip.

> *'Ik denk daarom dat we gerust kunnen stellen dat de communicatietechnologieën uit het analoge tijdperk beter bij de mens pasten dan de digitale technologieën van nu. Ze boden ons meer verdieping, ze dwongen ons om gedisciplineerd te zijn in het gebruik van verschillende media, om telkens na te denken wat we wilden doen en daar dan ook met volle aandacht bij aanwezig te zijn. Door alles samen te voegen tot één digitaal medium, verdwenen die bewuste keuzes. We ervaren minder controle en dat wat we consumeren wordt minder betekenisvol, vluchtiger.'*
>
> - Nicholas Carr, auteur van *Het ondiepe: hoe onze hersenen omgaan met internet* en *Superbloom: how technologies of connection tear us apart*, in *de Groene Amsterdammer*, 5 juni 2025

Onderzoek laat dus zien dat digitale media overwegend ongunstig uitpakken voor lezen en tekstbegrip. **Stichting Lezen beveelt professionele leesbevorderaars aan om voor boeken en andere langere teksten papier als basis en uitgangspunt te hanteren.** De inzet van gedrukte media geeft de grootste kans dat kinderen en jongeren uitgroeien tot gemotiveerde, fervente en vaardige lezers. Langere teksten, zoals fictie- en non-fictieboeken, zijn bij uitstek geschikt om diepgaand, geïntegreerd te lezen. Juist bij deze teksten verdienen gedrukte media aanbeveling.

> *'Wanneer kom je tot diep lezen? Als je rustig zit, aan een stoel of tafel, met een pen of potlood naast je om aantekeningen te maken. Diep lezen is in een flow komen, dat je aan het lezen bent, en er maar mee doorgaat.'*
>
> *- Caroline Heijer, specialist vmbo, praktijkonderwijs en de Bibliotheek op school vo, Stichting Lezen*

Digitaal, en hoe dan?

Een gunstige uitzondering binnen digitale apparaten is de e-reader. Mensen die e-boeken lezen, waarderen de leeservaring even positief als bij papieren boeken. Ze neigen, anders dan tablet-, smartphone- en laptoplezers, naar een lineair leesproces, waarbij ze de tekst van begin tot eind lezen. Ook wisselen ze tijdens het lezen minder vaak naar andere boeken, informatie en applicaties op hun apparaat. Hierdoor hebben ze een prettigere leeservaring. De e-reader is het meest geschikte digitale apparaat voor diepgaand, geïntegreerd lezen.

> *'De specifieke kenmerken van het scherm stimuleren mensen om zo snel mogelijk naar het einde te scrollen. Met als gevolg dat je alleen informatie vergaart en het netwerk in je hersenen kortsluit, waardoor je terugvalt op die basisvaardigheid van een kind: decoderen, begrijpen wat er staat en verder niets.'*
>
> - Maryanne Wolf, auteur van het boek Reader, Come Home – *The Reading Brain in a Digital World* in *tijdschrift Lezen*, nummer 1 2026.

Dit heeft te maken met de kenmerken van de e-reader. Deze is uitgerust met een e-ink-scherm (voor de ogen niet te onderscheiden van papier) en lijkt qua afmetingen en met het staande scherm op het gedrukte boek. Op e-readers kun je lettertype en lettergrootte aanpassen en hun functionaliteit is vrijwel uitsluitend gericht op het lezen van boeken en andere teksten. **Stichting Lezen beveelt de e-reader aan als digitaal alternatief voor het lezen van boeken en andere langere teksten.**

> *'Het gaat niet om het medium, maar om de interface: de set van knoppen en kenmerken waarmee een digitale tekst is uitgerust. Leest iemand scrollend of in blokken? Zijn er hyperlinks rondom de tekst opgenomen? Als dergelijke kenmerken het leesproces niet ondersteunen, dan kunnen de effecten negatief zijn.'*
>
> - Eliane Segers, hoogleraar lezen en digitale technologie, Radboud Universiteit

Het luisterboek is aan een opmars bezig. 25% van de Nederlanders gebruikt dit weleens, terwijl dat tien jaar eerder minder dan 10% was. Vooral jongere mensen, 35 jaar en jonger, omarmen het luisterboek. Een overzichtsstudie laat zien dat het tekstbegrip van verhalende luisterboeken even diepgaand is als bij verhalende leesboeken. Informatieve luisterboeken leiden juist tot een minder diepgaand begrip dan het lezen van hetzelfde boek. **Stichting Lezen beveelt het luisterboek aan als digitaal alternatief voor het lezen van verhalende boeken en andere langere teksten.**

Voor- en vroegschools

Papier of digitaal?

De meeste jonge kinderen gebruiken schermmedia intensiever dan wenselijk is. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) adviseert om kinderen tot en met 2 jaar zo weinig mogelijk en kinderen tussen de 2 en 4 jaar maximaal één uur per dag achter het scherm te laten doorbrengen. Het gemiddelde voor Nederlandse 0- tot en met 1-jarigen ligt hier 1,5 uur boven, en voor 4-jarigen minstens 1 uur.

Pedagogen beperken schermgebruik liever ook, omdat jonge kinderen vooral fysiek leren: door tast, smaak, geur en interactie met mensen. Bovendien voldoet een klein deel van het aanbod op digitale media aan inhoudelijke kwaliteitscriteria om de sociale en cognitieve ontwikkeling te stimuleren. **Stichting Lezen adviseert professionele leesbevorderaars, ouders en verzorgers om kinderen in de vve-leeftijd boeken voor te lezen van papier of een andere fysieke vorm, zoals een knisper- bad- of kartonboekje.**

Digitaal, en hoe dan?

Het bekijken van verrijkte digitale prentenboeken vormt een positieve uitzondering: de meeste overzichtsstudies laten zien dat deze de woordenschat stimuleren, zelfs sterker dan boeken van papier. Vooral het verrijken met geanimeerde in plaats van statische prenten blijkt effectief. Geanimeerde prenten geven meer ondersteuning om woorden te kunnen leren, bijvoorbeeld door in te zoomen op onderdelen van de afbeelding die in de tekst worden genoemd. Zo kunnen kinderen makkelijk(er) de koppeling maken tussen het woord dat zij horen en de betekenis. Vooral kinderen die thuis weinig tot geen (Nederlands) taalaanbod krijgen, hebben baat bij digitale prentenboeken voor het leren van nieuwe woorden.

> *'Digitale prentenboeken kunnen literaire ervaringen toegankelijk maken voor kinderen die, bijvoorbeeld door taalbarrières, minder vaak worden voorgelezen. Tegelijk bevorderen ze het leesplezier en de taalontwikkeling van alle kinderen. Juist daarom verdienen ze een brede inzet, en niet alleen voor specifieke doelgroepen.'*
>
> - Marga Sikkema-de Jong, hoogleraar onderwijs en opvoeding in een digitale wereld, Universiteit Leiden

Bij gebruik van digitale media in de vve-leeftijd beveelt Stichting Lezen verrijkte digitale prentenboeken aan. De meeste van deze prentenboeken zijn uitsluitend geschikt om voor te lezen en te bekijken op multifunctionele apparaten, zoals de tablet en smartphone. Om te voorkomen dat kinderen zelfstandig switchen naar andere applicaties van het apparaat is begeleide toegang aan te bevelen. Hiernaast geniet het de voorkeur om verrijkte digitale prentenboeken samen te bekijken, zodat ouder/verzorger of professionele leesbevorderaar en kind samen kunnen praten over het verhaal.

> *'Kindcentra zijn soms huiverig voor schermtijd bij jonge kinderen en werken daarom liever niet met digitale prentenboeken. Dat is begrijpelijk, maar ook een gemiste kans. Het werken met goede digitale prentenboeken draagt bij aan een beter voorleesklimaat in de kinderopvang. We blijven ons dan ook inzetten om de inzet van dit type digitale prentenboeken binnen de kinderopvang mogelijk te maken.'*
>
> - Julienne van den Heuvel, specialist BoekStart, Stichting Lezen

Stichting Lezen adviseert om, gezien het WHO-advies over schermtijd, verrijkte digitale prentenboeken in te zetten vanaf 2 jaar. Ook beveelt Stichting Lezen aan om papieren en verrijkte digitale prentenboeken aanvullend op elkaar te gebruiken, bijvoorbeeld om hetzelfde verhaal in de verschillende media voor te lezen. Herhaald voorlezen helpt vooral kinderen die extra taalondersteuning nodig hebben.

Verder lezen:

Kwestie van Lezen 7 over digitale prentenboeken.

Rol professional

De professionele leesbevorderaar in de bibliotheek en de kinderopvang heeft ruime kennis nodig van het actuele aanbod aan papieren prentenboeken (waaronder ook knisper-bad- of kartonboekjes) en verrijkte digitale prentenboeken voor jonge kinderen (0-4 jaar). Met deze kennis kun je ouders en kinderen passende boeken aanbevelen en voorlezen.

Daarnaast is enige ICT-vaardigheid belangrijk. Diensten met een kwalitatief rijk aanbod van verrijkte digitale prentenboeken, zoals Jeugdbibliotheek.nl, Bereslim en de Voorleeshoek (voor voorleesfilmpjes), vereisen een inlog. Niet alle ouders en verzorgers zijn (technisch) voldoende vaardig om een abonnement met inlog aan te maken en te gebruiken en kunnen jouw hulp daarbij goed gebruiken. BoekStart in de kinderopvang biedt professionele leesbevorderaars in bibliotheek en kinderopvang trainingen en cursussen aan om verrijkte digitale prentenboeken praktisch te leren toepassen.

Primair onderwijs

Papier of digitaal?

Sinds schooljaar 2024-2025 is het gebruik van mobiele telefoons niet meer toegestaan in de klas. De reden is dat deze apparaten kinderen eerder afleiden van het leren dan verdieping brengen. Door hyperlinks switchen leerlingen makkelijk en snel tussen leerbronnen en andere inhoud, zoals sociale media. Het gevolg is afleiding en een dalende concentratie bij het leren.

Voor het lezen van boeken is dit niet anders: taskswitchen naar andere bronnen en media heeft negatieve effecten op de leestijd en het tekstbegrip. **Stichting Lezen adviseert professionele leesbevorderaars in het po om leerlingen te stimuleren boeken te lezen van papier (en ook van papier aan hen voor te lezen).** Het gedrukte boek faciliteert sterker de concentratie voor en onderdompeling in de tekst. Dat vergroot de kans op een diepe leeservaring en diepgaand tekstbegrip.

> *'Diep lezen gaat het beste van papier, ook bij basisscholieren. Dit komt door de tastbaarheid, het stabiele tekstbeeld, de belangrijke rol van illustraties in kinderboeken en de geringe afleiding.'*
>
> - Bart Droogers, specialist de Bibliotheek op school po, Stichting Lezen

Digitaal, en hoe dan?

Bij het leren lezen hebben kinderen baat bij gelijktijdig (hardop) lezen en luisteren. Als beginnende lezers het verhaal voorgelezen krijgen én zelf (mee)lezen, is hun begrip diepgaander. De luisterversie helpt hen met name bij de moeilijke woorden en zinnen. Vooral kinderen met leesproblemen hebben baat bij luisteren naast zelf lezen. Zo verwerken kinderen met dyslexie een tekst sneller als ze deze gelijktijdig lezen en beluisteren.

Een luisterversie kan het (leren) lezen dus ondersteunen. Maar ook zonder lezen is de mogelijkheid om te luisteren waardevol. Een overzichtsstudie onder 1- tot 8-jarigen wijst uit dat de woordenschat vooruit gaat bij digitale kinderboeken met een luisterversie.

> *'Als je het hebt over de processen van tekstbegrip zien we over het geheel niet veel verschil tussen lezen en luisteren. We zien wel dat lezen en tegelijkertijd dezelfde tekst luisteren voor met name zwakke lezers positief kan zijn.'*
>
> - Roel van Steensel, hoogleraar Leesgedrag, Vrije Universiteit, en hoogleraar Lezen en Onderwijs, Erasmus Universiteit, in *NRC Handelsblad*, 25 februari 2026

Voor zwakke lezers in het primair onderwijs beveelt Stichting Lezen het luisterboek aan. Naast het luisterboek biedt de e-reader een digitaal alternatief voor het lezen van boeken van papier. **Bij voorlezen genieten verrijkte digitale prentenboeken de voorkeur.**

> *'Kinderen moeten omringd zijn door mooie, fysieke boeken. Als boeken binnen handbereik liggen, verlaagt dit de drempel om ermee aan de slag te gaan. Ik ben er ook voorstander van dat kinderen bij luisterboeken het fysieke boek ernaast hebben en hierin kunnen meelezen.'*
>
> - Agnes van Montfoort, specialist primair onderwijs, Stichting Lezen

Rol professional

De professionele leesbevorderaar in de bibliotheek en het onderwijs heeft ruime kennis nodig van het actuele aanbod aan papieren boeken, e-boeken voor de e-reader en luisterboeken voor 4- tot 12-jarigen. Volgens de nieuwe kerndoelen Nederlands, vanaf augustus 2026 wettelijk verplicht, moeten basisscholen zorgen voor een rijke taal- en leesomgeving. Stichting Lezen ziet hierin een uitgelezen kans om een schoolbibliotheek in te richten, geleid door een professionele bibliothecaris. Hoewel e-boeken onderdeel zijn van de collectie, ligt de nadruk bij voorkeur op papieren boeken.

Verder lezen:

Het inrichten van een schoolbibliotheek op de website Lezen in het po.

Naast kennis over het boekenaanbod is ICT-vaardigheid belangrijk. Voor het gebruik van diensten van Jeugdbibliotheek.nl als e-boeken, luisterboeken, Yoleo (lezen en luisteren) en karaokeboeken binnen Passend Lezen is vaak een abonnement met inlog vereist. Veel kinderen beschikken niet over de (technische) vaardigheid om een abonnement met login te verkrijgen en gebruiken en kunnen daarbij jouw hulp goed gebruiken.

> *'E-boeken en luisterboeken zijn via de online Bibliotheek altijd en overal voorhanden. Je bent hierdoor niet afhankelijk van het aantal fysieke exemplaren in de collectie van de school of de vestiging. Leerlingen kunnen hierdoor makkelijk allemaal hetzelfde boek hebben, bijvoorbeeld om samen te lezen.'*
>
> - Bart Droogers, specialist de Bibliotheek op school po, Stichting Lezen

Voortgezet onderwijs

Papier of digitaal?

Jongeren en jongvolwassenen tussen de 12 en 25 jaar gebruiken in hun vrije tijd veelvuldig sociale media en chat- en appdiensten, maar lezen nauwelijks nog boeken, kranten en tijdschriften. De concurrentie tussen digitale en gedrukte media speelt bij jongeren sterker dan bij oudere generaties.

Sinds 1 januari 2024 is het gebruik van mobiele telefoons niet meer toegestaan in het vo. De reden is dezelfde als op de basisschool: leerlingen switchen makkelijk en snel tussen leerbronnen en andere inhoud, zoals sociale media en raken daardoor afgeleid van het leren.

Ook bij het lezen van boeken en andere lange, complexe teksten zorgt takswitchen voor een langere leestijd en minder diep tekstbegrip. **Stichting Lezen adviseert professionele leesbevorderaars in het vo om leerlingen te stimuleren boeken te lezen van papier.** Het gedrukte boek faciliteert sterker de concentratie voor en onderdompeling in de tekst. Dat vergroot de kans op een diepe leeservaring en diepgaand tekstbegrip. Hiernaast gebruiken leerlingen in het vo dermate veel digitale media, dat papier voor het lezen afwisseling, variatie en diversiteit biedt.

> *'Veelvuldig smartphonegebruik zorgt voor een ondermijning van het diep lezen, omdat dit kan leiden tot een gebrek aan concentratie en kortere spanningsboog. Heel vaardige lezers lezen goed genoeg van de tablet en smartphone, maar kinderen en jongeren doen dit, als onervaren lezers, vaak niet. Leesbevordering is daarom een zaak van papieren boeken.'*
>
> - Daan Beeke, specialist vo en internationale netwerken, Stichting Lezen

Digitaal, en hoe dan?

Digitale media en internet vormen in de huidige maatschappij vaak het eerste vertrekpunt voor het zoeken, vinden, lezen en begrijpen van informatie. Leerlingen in het vo hebben, om een digitale leestaak succesvol te kunnen afronden, baat bij een sterke leesvaardigheid van papier. Hiernaast moeten zij specifieke digitale vaardigheden leren: het formuleren van gerichte zoekopdrachten, kiezen van hyperlinks, verwerken en integreren van informatie uit verschillende bronnen en media (naast tekst bijvoorbeeld ook audio en video) en kritisch evalueren van informatie. Met de opkomst van artificiële intelligentie (AI) komt hier de vaardigheid tot het stellen van vragen en het geven van opdrachten bij, evenals het beoordelen van de kwaliteit en betrouwbaarheid van door AI gegenereerde informatie.

Als leerlingen in het vo digitale media gebruiken bij het lezen, dan adviseert Stichting Lezen om dit te doen om hun digitale geletterdheid te vergroten. Verder beveelt Stichting Lezen de e-reader en het luisterboek aan als geschikt alternatief voor het papieren boek. Als leerlingen e-boeken lezen op een tablet, smartphone of laptop, zorg dan voor het afbakenen en begeleiden van toegang van applicaties (om takswitchen te voorkomen).

Verder lezen:

Het onderdeel 'Leesvaardigheid in een digitale wereld' op de website Lezen in het vo.

Rol professional

De professionele leesbevorderaar in de bibliotheek en het onderwijs heeft kennis en kunde nodig van de werking van digitale media. Zo kunnen zij leerlingen begeleiden in het gebruik hiervan en hun digitale vaardigheden vergroten. Daarnaast is ruime kennis nodig van het actuele aanbod aan papieren boeken, e-boeken voor de e-reader en luisterboeken voor jongeren (12-18 jaar). Volgens de nieuwe kerndoelen Nederlands, die vanaf augustus 2026 wettelijk verplicht zijn, moeten vo-scholen zorgen voor een rijke taal- en lees-omgeving. Stichting Lezen ziet hierin een uitgelezen kans om een mediatheek in te richten, geleid door een professionele mediathecaris. Hoewel e-boeken onderdeel kunnen zijn van de collectie, ligt de nadruk bij voorkeur op papieren boeken.

> *'Je kunt als leesbevorderaar begeleiding bieden in het zoeken van en praten over boeken. Het vrij lezen zelf begeleiden is soms echt wel een uitdaging, die je het beste samen met collega's kunt oppakken. Van belang zijn in elk geval een veilige omgeving creëren, een paar korte, inleidende vragen stellen, en samen stil worden in de klas. Dan volgt het lezen vanzelf.'*
>
> - Caroline Heijer, specialist vmbo, praktijkonderwijs en de Bibliotheek op school vo, Stichting Lezen

Mbo (opleiding pedagogisch werk)

Papier of digitaal?

Mbo-studenten hebben, net als middelbare scholieren, te maken met een grote concurrentie tussen digitale en gedrukte media. Zij gebruiken in hun vrije tijd veel meer sociale media en chat- en appdiensten dan dat zij boeken, kranten en tijdschriften lezen. Ook switchen zij veelvuldig tussen boeken en andere applicaties op digitale media, wat zorgt voor een langere leestijd en minder diepgaand tekstbegrip.

Stichting Lezen adviseert professionele leesbevorderaars in het mbo om studenten pedagogisch werk te stimuleren boeken te lezen van papier. Gedrukte boeken bieden hun afwisseling, variatie en diversiteit in het mediamenu en bevorderen de concentratie, onderdompeling, leeservaring en het tekstbegrip.

> *'Uit onderzoek blijkt dat leren vanaf papier, het maken van aantekeningen met de hand en het werken met boeken leiden tot een betere verwerking en een beter begrip dan leren via schermen [...] Verzoekt de regering met richtlijnen te komen die ertoe leiden dat schermgebruik in het klaslokaal wordt teruggedrongen tot situaties waarin de didactische meerwaarde aantoonbaar is.'*
>
> – Etkin Armut, Tweede Kamerlid CDA, motie ingediend op 10 juni 2026

De opleiding pedagogisch werk bereidt studenten bovendien voor op werken in de kinderopvang. Daar gaan zij jonge kinderen begeleiden in hun taal- en leesontwikkeling. Aangezien deze kinderen gebaat zijn bij het voorlezen van boeken van papier, is er voor de aankomend pedagogisch professionals een extra reden om tijdens hun opleiding papieren boeken te lezen. Het gaat dan (ook) om boeken voor jonge kinderen, zoals prentenboeken, kartonnen boekjes, tastboekjes en badboekjes. Zo bouwen studenten kennis op van het boekenaanbod voor hun toekomstige doelgroep.

Digitaal, en hoe dan?

Binnen de mbo-opleiding moeten studenten veel studerend lezen: teksten lezen en begrijpen om kennis en informatie hieruit te verwerken in studieopdrachten en zelfgeschreven teksten. Ze maken deze studieopdrachten en eigen teksten nagenoeg uitsluitend op de laptop. Dit maakt het lezen van digitale teksten, inclusief digitale studie- en fictieboeken, in de praktijk laagdrempelig, ook in vergelijking tot het gedrukte boek.

Stichting Lezen adviseert om digitale media bij het lezen in te zetten voor het vergroten van digitale vaardigheden. Verder beveelt Stichting Lezen de e-reader en het luisterboek aan als geschikt alternatief voor het papieren boek. Als mbo-studenten pedagogisch werk e-boeken lezen op een tablet, smartphone of laptop, zorg dan voor begeleide toegang (om taskswitchen te voorkomen).

> *'De kennis van de wereld staat bij mbo-studenten in de kinderschoenen, maar ze kunnen in vier jaar een grote ontwikkeling doormaken. Dit kunnen ze doen door veel te lezen en veel over het gelezene te praten.'*
>
> - Ineke de Roo, specialist mbo, Stichting Lezen

Omdat verrijkte digitale prentenboeken een positief effect hebben op de taalontwikkeling van jonge kinderen (zie de paragraaf Voor- en vroegschools), moeten studenten hiermee ook ervaring opdoen. **Mbo-studenten pedagogisch werk lezen, naast papieren prentenboeken, bij voorkeur ook verrijkte digitale prentenboeken.** Daarnaast is het belangrijk dat studenten leren hoe ze deze digitale prentenboeken kunnen inzetten in hun toekomstig werk in de kinderopvang.

Rol professional

De professionele leesbevorderaar in de bibliotheek en de mbo-opleiding pedagogisch werk heeft ruime kennis nodig van het actuele aanbod aan papieren en digitaal verrijkte prentenboeken voor jonge kinderen (0-4 jaar).

Ook moeten professionele leesbevorderaars studenten leren hoe ze deze boeken in hun toekomstige werkpraktijk kunnen inzetten. Kennis van en vaardigheden in (interactief) voorlezen van papieren en verrijkte digitale prentenboeken zijn daarbij essentieel.

Hbo (pabo en lerarenopleidingen)

Papier of digitaal

Ook hbo-studenten hebben, net als middelbare scholieren en mbo-studenten, te maken met een grote concurrentie tussen digitale en gedrukte media. Zij gebruiken in hun vrije tijd veel meer sociale media en chat- en appdiensten dan dat zij boeken, kranten en tijdschriften lezen. Ook switchen zij veelvuldig tussen boeken en andere applicaties op digitale media, wat zorgt voor een langere leestijd en minder diepgaand tekstbegrip.

Stichting Lezen adviseert professionele leesbevorderaars in het hbo/wo om studenten te stimuleren boeken te lezen van papier. Gedrukte boeken bieden hun afwisseling, variatie en diversiteit in het mediamenu en bevorderen de concentratie, onderdompeling, leeservaring en het tekstbegrip.

De pabo en lerarenopleidingen bereiden hun studenten bovendien voor op werken in het funderend onderwijs. Daar begeleiden ze leerlingen in hun leesontwikkeling. Aangezien deze leerlingen gebaat zijn bij boeken van papier, is er voor aankomende leraren een extra reden om tijdens de opleiding papieren boeken te lezen. Het gaat dan (ook) om boeken voor kinderen en jongeren, zoals kinder- en jeugdboeken, Young Adult Boeken en, voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, volwassenliteratuur. Zo bouwen studenten op de pabo en de lerarenopleidingen kennis op van het boekenaanbod voor hun toekomstige leerlingen.

> *'Het gedrukte boek is een fijn medium om infobesitas te voorkomen. Het lezen gebeurt van papier meer afgezonderd en autonoom dan in de digitale wereld. Als je echt op wilt gaan in boek, dan lees je dit liever van papier.'*
> - Peter van Duijvenboden, specialist pabo en lerarenopleiding, Stichting Lezen

Digitaal, en hoe dan?

Binnen hun opleiding tot leraar moeten hbo- en wo-studenten veel studerend lezen: teksten lezen en begrijpen om kennis en informatie hieruit te verwerken in studie-opdrachten en zelfgeschreven teksten. Ze maken deze studieopdrachten en eigen teksten nagenoeg uitsluitend op de laptop. Dit maakt het lezen van digitale teksten, inclusief digitale studie- en fictieboeken, in de praktijk laagdrempelig, ook in vergelijking tot het gedrukte boek.

Stichting Lezen adviseert om digitale media bij het lezen in te zetten voor het vergroten van digitale vaardigheden. Verder beveelt Stichting Lezen de e-reader en het luisterboek aan als geschikt alternatief voor het papieren boek. Als studenten e-boeken lezen op een tablet, smartphone of laptop, zorg dan voor begeleide toegang (om taskswitchen te voorkomen).

Als leerlingen in po en vo digitale boeken gebruiken, genieten de e-reader en het luisterboek de voorkeur. **Studenten van de pabo en lerarenopleidingen gebruiken bij voorkeur, naast papieren kinder- en jeugdboeken, ook e-boeken van de e-reader en luisterboeken.** Dit helpt hen om deze verschillende digitale boekvormen in hun toekomstig werk in het onderwijs in te zetten.

Rol professional

De professionele leesbevorderaar in de bibliotheek en de pabo en lerarenopleidingen heeft ruime kennis nodig van het actuele aanbod aan kinder-, jeugd- en YA-boeken op papier, als e-boek en als luisterboek.

Ook moeten professionele leesbevorderaars studenten leren hoe ze papieren en digitale boeken voor de e-reader en luisterboeken later in hun beroepspraktijk kunnen inzetten. Kennis van en vaardigheden in het (interactief) voorlezen en begeleiding van vrij lezen op school zijn daarbij essentieel.

> *'Veel studenten hebben weinig kennis van kinder- en jeugdboeken, en vallen vaak terug op de boeken die ze zelf hebben gelezen als kind. E-boeken en luisterboeken hebben toegevoegde waarde om een breed en actueel aanbod te creëren.'*
> - Peter van Duijvenboden, specialist pabo en lerarenopleiding, Stichting Lezen

Geraadpleegde literatuur

- Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (2019). *LEES! Een oproep tot een leesoffensief.* Raad voor Cultuur en Onderwijsraad.
- Rijksoverheid (2023). Gebruik van mobiele telefoons niet toegestaan in de klas.
- Stichting Leerplan Ontwikkeling (2025). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands.* Stichting Leerplan Ontwikkeling.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026a). Waarom lezen we minder boeken?
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026b). Leesgedrag hangt positief samen met leesvaardigheid.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026c). Fictie lezen is sterkste voorspeller leesvaardigheid.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026d). Begrip van e-boek minder diepgaand dan van papier.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026e). Taskswitchen maakt het lezen oppervlakkiger.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026f). Luisterboek groeit in populariteit.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026g). Luisterboek vooral populair bij jongere mensen.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026h). Digitale media op jonge leeftijd vaker en anders gebruikt dan boeken.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026i). Digitale vertelmiddelen stimuleren taalontwikkeling.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026j). Animaties bieden meer informatie dan statische prenten.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026k). Luisterversie biedt steun bij voorlezen en zelf lezen.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026l). Lezen minder in trek dan andere media-activiteiten.
- Stichting Lezen - Leesmonitor (2026m). Digitale geletterdheid steunt op printgeletterdheid.

Geraadpleegde experts

Stichting Lezen

- Marijke Bos, specialist voor- en vroegschoolse periode
- Julienne van den Heuvel, specialist BoekStart
- Agnes van Montfoort, specialist primair onderwijs
- Bart Droogers, specialist de Bibliotheek op school po
- Daan Beeke, specialist voortgezet onderwijs en internationale netwerken
- Caroline Heijer, specialist vmbo, praktijkonderwijs en de Bibliotheek op school vo
- Ineke de Roo, specialist mbo
- Peter van Duijvenboden, specialist pabo en lerarenopleiding

Experts overig

- Eliane Segers, hoogleraar lezen en digitale technologie (Radboud Universiteit)

Aanwezigen expertmeeting over digitaal (voor)lezen voor het jonge kind, onder wie (geciteerd in dit document):

- Marga Sikkema-de Jong, hoogleraar onderwijs en opvoeding in een digitale wereld (Universiteit Leiden)
- Roel van Steensel, hoogleraar leesgedrag (Vrije Universiteit Amsterdam, door Stichting Lezen gesponsorde leerstoel)

Colofon
© Stichting Lezen 2026

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 623 05 66
info@lezen.nl

Auteur
Niels Bakker (Stichting Lezen)
Tekstredactie
Bea Ros
Vormgeving
Hocus (studiohocus.nl)
Citeren als
Stichting Lezen (2026). Papier en digitaal (voor) lezen: aanbevelingen voor leesbevorderaars. Amsterdam: Stichting Lezen.
www.lezen.nl

